

TIJDREIZEN EN BOUILLONBLOKJES

Goede avond allemaal,

Ik ben heel vereerd om hier vanavond voor jullie te staan en de Annie MG Schmidt lezing te mogen geven. Daarnaast kom ik ook gewoon graag naar Nederland.

U moet weten: ik heb vanavond een beetje last van het 'bedriegerssyndroom'. Niet zozeer omdat ik met een been in de boeken sta, met een been in de film en met nog een been in stripverhalen. Elke schrijver staat wel met één of meerdere benen in andere dingen. Maar ik voel toch me een beetje bezwaard omdat ik als tiener helemaal niet van boeken hield. Op het Sint-Gregorius, mijn katholieke jongensschool, werd het Nederlands weliswaar met veel liefde onderwezen maar het leerprogramma verried toch een zekere ongeduldigheid. Wij, jonge snaken, konden immers niet snel genoeg kennismaken met de Echte Literatuur. Wij, veertienjarigen, werden naar het werk van Stijn Streuvels gepord om de geuren van Vlaamse platteland op te snuiven en naar Willem Elsschot waar we de fijne ironie uit de zinnen moesten peuteren. We kregen het leerboek 'De Dubbelfluit' toegeschoven, een bloemlezing van de letterkunde van de middeleeuwen tot nu samengesteld door de priester-dichter Anton van Wilderode. Het boek, met honderden pagina's aan verantwoorde literatuur voor het katholiek onderwijs, was heel dik en heel vol met veel te kleine letters. Op mijn veertiende besepte ik één ding: literatuur was zware kost. De Nederlandstalige letteren waren niet om mee te lachen. Het lezen van romans was een ernstige bezigheid. Je moest er slim voor zijn. Kortom, het was niks voor mij.

Ik neem u even mee terug in de tijd. 1971. U weet dat vast nog, de tijd van de brede broekspijpen, van de puntige kragen die zo lang zijn dat je je oren ermee kan schoonmaken. Ik ben 8 en ik sta in de Priba 2000, een supermarkt aan de rand van Gent. 'Prix Bas' dat zijn 'Lage Prijzen'. Elke vrijdagavond gaan mijn ouders daarheen voor de Grote Boodschappen. Het is mijn favoriete moment van de week. Terwijl mijn ouders de wijde lanen van de uitgestrekte supermarkt verkennen, blijven mijn zus en ik achter bij de strips. In 1971 is de afdeling 'strips' in de Priba 2000 monumentaal te noemen. Het is een metersbreed rek dat uitpuilt van de stripboeken. Kuifje, Nero, Robbedoes, De Smurven, Lucky Luke, De Rode Ridder, De Witte Ridder en De Koene Ridder. De Belgisch/Franse strip staat op zijn hoogtepunt. Mijn zus en ik. We bladeren. We lezen. Hoe langer onze ouders door de supermarkt dwalen, hoe liever. Het leukste aan de Belgisch/Franse strips zijn de antihelden. Jullie hebben in Nederland bijvoorbeeld Kapitein Rob en zijn zeilschip 'De Vrijheid'. In België hebben wij kapitein Haddock, een balorige zuipschuit die zijn tekstballonnen gebruikt voor eindeloze scheldtirades. Kapitein Haddock is het mens geworden syndroom van Tourette en de voornaamste reden waarom Kuifje zo'n grappige strip is. Kapitein Haddock is, kortom, een antiheld. Zo ook Asterix. Hij is geen vechtersbaas zoals de andere kerels van zijn dorp. Hij is een opdondertje met een grote snor en een helm met vleugels die met zijn gemoedstoestand meebewegen: recht overeind als hij verbaasd of enthousiast is. En plat omlaag als hij een dipje heeft. Hij is, behalve de druïde, de enige die nadenkt in een dorp dat de Romeinen geheel terecht 'een dorp van gekken' noemen.

Maar de grootste antiheld is toch Guust Flater. U kent hem wel, hij sleept en sloft zich alle dagen naar het redactiekantoor van een uitgeverij in het

Brusselse, waar het verkeer altijd muurvast zit en de uitlaatgassen zo uit het papier komen opkrullen. Guust staat op de laagste trede van de hiërarchie. Zijn collega's groeten hem wel, praten wat tegen hem aan maar eigenlijk zien ze hem over het hoofd. Ze luisteren niet naar hem. Die collega's gaan gebukt onder wurgende deadlines en Guust is tenslotte maar de sufferd die de post moet sorteren en daar is hij altijd te laat mee. Hij is het buitenbeentje. Maar Guust heeft een creatieve geest. Hij bedenkt uitvindingen die meestal nutteloos zijn, voert chemische experimenten uit met verwoestende gevolgen en probeert een meeuw te genezen van zijn misantropische aard. Het is een wonder dat er op dat redactiekantoor ook nog wat uitgegeven wordt. Wat Guust eigenlijk probeert te doen met de anarchie die hij veroorzaakt, is tonen aan zijn collega's dat hij bestaat. Hij is de tiener in een kantoor vol volwassenen. En Guust wil niet dat ze hem over het hoofd zien, zelfs al is hij maar de sufferd van de post.

Ik maak een sprong naar 1974. Abba wint het songfestival met Waterloo, en ik kom voor het eerst in contact met een écht boek. Ik ben dan elf en ga op sneeuwklas. Ja, u moet weten, in België, in het katholiek onderwijs, mag je in het laatste jaar van de lagere school op schoolreis naar Zwitserland. Dat is de sneeuwklas. En ik ben er klaar voor. Ik zal slalomend op ski's de Alpen bedwingen en naar de gemzen zwaaien. Mijn moeder, gekweld door het idee dat ik door de sneeuw zal baggeren met natte schoenen en doorweekte sokken, koopt 'moonboots' voor me. De 'moonboot' is een nieuw concept. De eerste voetstappen zijn dan nog niet lang geleden op de maan gezet en kijk, ik ben de enige snotneus van de hele school met moonboots aan. Mijn klasgenoten vragen '*... wat hebde jij aan?*' en ik antwoord dat ik later misschien wel astronaut word. Maar de boots zitten wat te los. Om de paar meters ga ik op mijn gezicht.

En als ik op ski's moet staan, wordt dat alleen maar erger. Ik zie de skileraar na afloop van de eerste les naar me kijken met een blik van 'Nee, dit wordt niks.' En de jongens maar grapjes maken: '... astronaut, jij gaat dat wel niet kunnen, eh'. Ik vraag me af hoe ik de negen dagen in de sneeuw ga overleven. Tot we op de eerste avond worden samengedreven in een kelder naast de verwarmingsketels. Daar zal iemand voorlezen uit een boek. Een roman.

Dat is voor mij een nieuwe ervaring. Thuis werd er niet voorgelezen. Thuis, dat is Ledeberg, een voorstad van Gent. Ledeberg is één komma één vierkante kilometer groot en zit ingeklemd tussen de E17 snelweg, de spoorweg Antwerpen-Gent-Brussel en wordt ook nog eens doorkruist door de B-401, een flyover die de snelweg verbindt met het stadscentrum. En wij woonden in een flat zeshoog en mijn kamer had uitzicht op die B-401. In Ledeberg was het m.a.w zelden stil en het geurde er ook niet zoals in de boeken van Stijn Streuvels. Mijn moeder las Franse pockets, *livres de poche*, want ze was in het Frans opgevoed. Ze had die pockets geschikt in een dressoir, achter glazen deurtjes. Met een slotje. Mijn moeder haalde er wel eens één uit en stopte die in haar tas voor als ze de trein nam naar kantoor in Brussel. Ze zei dat ze niet veel tijd had om te lezen. Later, zei ze. Later zou ze alles lezen. Maar dus, thuis, werd er niet voorgelezen. Als kind - ik durf het nauwelijks te zeggen - wist ik niet eens wie Annie MG Schmidt was. Ik leerde haar werk pas kennen toen ik, als jonge vader, FLODDERTJE voorlas aan mijn kinderen. Niet een keer, maar ontelbare keren. Er was een tijd dat ik verhaaltjes als *Wij eisen ijs* en *Allemaal Kaal* bijna uit het hoofd kon opzeggen.

Maar goed, laat ik niet vooruitlopen. 1974. Ik zit in de kelder van een Zwitsers hotel. Het is avond. Buiten blijft de sneeuw maar vallen op de verraderlijke pistes, de verwarmingsketels knetteren aan en blazen vlammen om dan weer te doven, én een begeleider leest voor uit het boek 'De Spookranch'. Al bij de eerste zinnen ben ik niet meer in die kelder maar ik sta in de grasvlaktes van het Amerikaanse Westen. Arendsoog heeft een oog dat verder kijkt dan de horizon en Witte Veder kan het geratel van een slang horen op honderd meter afstand. De begeleider leest een kwartiertje voor en ik, ik zit helemaal in het verhaal. Ik beseef dan dat ik de sneeuw pistes, de skilessen en mijn klasgenoten zal overleven. De volgende dagen, neersmakend in de sneeuw, duw ik me rechtop en trap ik mijn ski's aan want er komt, zoals elke avond, weer een hoofdstuk van De Spookranch. Tot de dag van vertrek. Er blijken meer hoofdstukken in het boek te zijn dan dagen van sneeuwklassen. Ik kan niet begrijpen dat mijn leerkrachten, die toch hun kennis met ons delen, die toch overlopen van wijsheid, daar niet aan hebben gedacht. Alsof de ontknoping er niet toe deed. Alsof dat verhaal eigenlijk geen belang had. Alsof het jeugdboek ons alleen maar moest bezighouden.

Een paar weken later, het is nog winter, breng ik mijn eerste bezoek aan de bibliotheek van Ledeberg. Dat is een modern gebouw dat wat pretentiefus uitkijkt op een rij arbeidershuisjes. Ik loop naar de balie en ik zie: Meester W.. Overdag is meester W. leerkracht op Sint-Gregorius, een beer van een man, altijd gekleed in een grijze stofjas en met de ijsskoude, priemende ogen die je ongetwijfeld moest hebben om aangenomen te worden als leerkracht op mijn lagere school. Maar nu de avond is gevallen, zo stel ik vast, is Meester W. veranderd in een bibliothecaris, met overhemd, dasspeld en haar dat glimt. En, ik kan niet

geloven wat ik zie: hij glimlacht naar de bezoekers.

Maar als ik bij de balie kom, verdwijnt zijn glimlach: *‘Wa komde gij hier doen?’* (In het Nederlands is dat: *‘Wat mot je?’*) Ik zeg: *‘ik zoek de spookranch, ... meester.’* Zijn ogen vullen zich met achterdocht. Met de katholieke jongens van Sint-Gregorius neemt hij geen enkel risico. Even denk ik dat hij me zal fouilleren om er zeker van te zijn dat ik geen met water gevulde ballon bij heb die ik op zijn stoel zal achterlaten. Maar nee, W. gaat aan zijn vingers likken en friemelt dan door een bakje met groene steekkaarten waarvan de bovenrand wat slaphangt, wellicht door al dat meester-W.-speeksel dat er avond na avond tegenaan is gewreven. Hij zegt dan: *‘nee, geen spookranch!’* Met ongeloof gaap ik naar het bakje met de steekkaarten. *‘Maar we hebben wat beters,’* zegt W. en hij lokt me mee door een labyrint van hoge rekken. *‘Kijk ‘ier, Karl May! ‘Toen ik even oud was als gij heb ik dat verslonden.’* Even ben ik verbijsterd door het idee – het onvoorstelbare idee - dat Meester W. ooit even oud was als ik. Hij wringt een boek uit een rek en reikt het me aan ... maar ik, ik zet een stap achteruit en ga zitten op een krukje. U kent dat wel, zo’n krukje dat wordt gebruikt om bij de hoogste rekken te kunnen. Ik kijk afwachtend naar Meester W., want, ik denk, wat heeft een bibliothecaris beter te doen dan een boek voor te lezen? Maar Meester W., de Karl May kenner, de verslinder, beent alweer naar de balie. Hij laat me achter in het labyrint. Ik weet nog heel precies dat ik door dat boek bladerde. Al die pagina’s. Al die kleine letters. Die geur van oud papier. Een geur die ik nog lang zal associëren met Meester W.. Dan duw ik het boek weer op zijn plaats en sluip het labyrint uit. Snel. Stiekem. Ik heb de indruk dat de boeken me nakijken vanop hun rekken. Ik hoor ze fluisteren: *‘nee, dit wordt niks’*. Maar ik besef vooral dat de tijd van voorlezen voorbij is. Voorlezen is voor kinderen en niet voor tieners.

Maar dat is niet zo. Dat was vroeger ook niet zo. Onlangs las ik de roman *Margriete* van Kathleen Vereecken over de zuster van de laatmiddeleeuwse schilders Jan en Hubrecht Van Eyck. Een verhaal van de vijftiende eeuw. De auteur beschrijft hoe Margriete een winter doorbrengt met vrouwen die aan elkaar voorlezen. Ze lezen alles. Stichtende levens van heiligen – met gegarandeerd bloederige afloop - en hoofse liefdesgeschiedenissen. De ik-persoon Margriete zegt: *‘Alleen lezen doet men niet. Het is een regel die niemand ooit uitspreekt, maar iedereen kent hem. Lezen is delen.’*

Niet zolang daarna las ik een getuigenis over de mijnwerkers van het Noord-Franse Anzin die in het voorjaar van 1844 hun laatste centimen samen legden om een dagblad te kopen dat heet: ‘Le Siècle’ (de eeuw). Dat was toen letterlijk één blad. Bovenaan stond het politieke en sociale nieuws en onderaan stond een deel van wat later ‘De Drie Musketers’ zou worden. ‘De Drie Musketers’ was een van de eerste feuilletons. Een ‘feuilleton’ is eigenlijk een Franse drukkersterm. Zo noemden de krantenmakers de onderkant van een vel papier (*une feuille*). En voor dat feuilleton, voor die onderkant van de krant, legden de mijnwerkers van Anzin hun centimen bij elkaar. Eén van hen, hij die het langst naar school was geweest, of wiens ogen nog niet versleten waren van al dat werk in het donker of hij die de meest dramatische stem had, ging het verhaal van de onderkant voorlezen aan zijn maten daar in die kroeg, terwijl het kolenstof nog onder hun nagels zat. Eén voor allen. Allen voor één. Want lezen is delen.

Tussen haakjes: ik hou van Alexandre Dumas. Hij nam de naam ‘Dumas’ over van zijn grootmoeder, een tot slaaf gemaakte Afrikaanse vrouw op de suikerplantages van Haïti. (Du-Mas: behorende tot (de) boerderij).

Haar zoon, de vader van Alexandre Dumas, was een berucht zwaardvechter en werd de eerste zwarte generaal van Frankrijk. Zowel D'Artagnan in *De Drie Musketers* als Edmond Dantès, de Graaf van Monte Cristo zijn geïnspireerd op generaal Dumas, de vader van de schrijver.

Zelfs nu hou ik er nog steeds van om voorgelezen te worden. Ik luister naar audioboeken als ik wandel en als ik het avondeten kook, hoewel ik dat laatste niet meteen zou aanbevelen. Ik lees graag met mijn oren. Ik geniet van de verteller of vertelster die me het hele verhaal toe fluistert en de personages een eigen stem geeft. Er is, denk ik, geen betere manier om jongeren van boeken te doen houden, dan door boeken met ze te delen. Door van het lezen van een boek een gezamenlijke ervaring te maken. Sommigen zullen al houden van boeken lezen nog voor ze kunnen zwemmen. Anderen zullen hun hele leven denken dat het tijdverlies is. Maar velen hebben, zoals ik destijds, even tijd nodig. Ze moeten nog verliefd worden op een boek. Ze moeten nog het boek vinden dat hen op hun startpositie brengt.

Terug in de tijd naar 1975. De buttons met *Kernenergie Nee Bedankt* verschijnen en ik ga naar de middelbare school. Mijn leraar Nederlands deelt met ons zijn liefde voor Godfried Bomans.

'Dag meneer de Weps.'

'Wesp,' sprak de Wesp.

'Weps,' zei Erik blozend.

Ik heb een Jan Terlouw jaar en vervolgens ook een Dries Nieuwland jaar want Dries Nieuwland is het pseudoniem van mijn leraar Engels die sciencefiction schrijft, maar ik ben nog steeds geen echte lezer.

Dan ben ik veertien en de tijd van jeugdboeken is voorbij.

Er is alleen nog de literatuur. Het echte werk. De boeken voor volwassenen. En die boeken zijn als kleren. We moeten er nog wat ingroeien. Verder zijn er geen boeken voor veertien tot achttienjarigen. Of dat lijkt toch zo. We moeten het doen met Elsschot, Couperus en Paul Lebeau. Het is allemaal bloedserieus en ik, nee, ik heb er niet veel mee, met die romans. Ik ga in het Engels lezen. Ik lees verhalen van Ray Bradbury. Fahrenheit 451 over een maatschappij waar lezen verboden is. De schrijver Bradbury, opgegroeid in armoede, kon niet naar de universiteit en leerde zichzelf schrijven door tien jaar lang, drie avonden per week, in een bibliotheek te zitten. Hij omschrijft zijn levens- en schrijversfilosofie als volgt: *spring van een rots af en maak je vleugels terwijl je valt*. Hij bedoelt: heb een beetje vertrouwen in jezelf.

In die jaren zonder boeken ben ik in de ban van films. ‘De zomer van de witte haai’. ‘Contact type 3’. Ja, filmtitels werden toen nog vertaald. Het is 1980. Ik ben 17 en ik weet wat ik wil: films maken. In België. Mijn moeder kijkt me aan. Ze zegt zelden ja of nee. Wat ze daarover denkt, moet ik lezen in haar ogen. U moet weten, mijn moeder werkt voor de verzekeringen. Ze weet alles van diefstallen, ongevallen en natuurrampen. Ze ziet in mij een ramp in wording. Ze denkt aan mijn oudoom, de kunstenaar die met zijn schilderijen en zwerfkatten in een halve ruïne woont en wekelijks bij ons komt eten. Ze ziet het al voor zich: haar zoon in een ruïne tussen zwerfkatten. Ze vindt dat ik iets concreets moet gaan studeren. En liefst in een richting waar ik op school, in de wetenschappen B, niet voor gezakt was... Tja, de keuze is dan beperkt. Ik hoor het een leerkracht nog zeggen op het oudercontact, u weet wel zo’n gênante avond waarop ouders en leerkrachten elkaar de hand schudden en jij dan ook – voor het eerst – een hand krijgt van de leerkracht. Hij zucht: *“ja, mevrouw Van Rijckeghem, uwe zoon, hij is altijd*

met zijn gedachten elders.” Uiteindelijk ga ik Frans en Engels studeren op de Gentse hogeschool voor vertalers en tolken. En ik heb een studentenjob: ik schrijf recensies voor het programmablade van de plaatselijke bioscoop en in ruil krijg ik filmtickets. Mijn moeder vindt dat ik betaald moet worden, maar ik vind het 'n geweldige deal. Recensies tegen filmtickets. Ik blijf het doen. Bijna elke week. Zeven jaar lang. Na mijn studies ga ik voor de televisie werken en een regisseur vraagt me om een scenario te schrijven voor zijn eerste speelfilm. Ik zeg dat ik het wel doe, al heb ik geen idee hoe dat moet. Ik weet dat er veel wit staat in een scenario en dat zoiets zelden langer is dan negentig pagina's. Want één pagina scenario is gelijk aan één minuut film. Dus ik spring van de rots af en ik hoop dat ik scenario's zal leren schrijven terwijl ik val... intussen val ik al dertig jaar.

De Nederlandse scenariste Jolein Laarman vertelde me dat een filmscenario is zoals een bouillonblokje. Alles is hypergeconcentreerd. Je hebt in die negentig tot honderd pagina's maar plek voor zo'n goede veertig scènes, veertig dramatische momenten die het verhaal vooruit stuwten. Je moet jezelf beperken: niet teveel locaties en niet teveel personages. Je vermijdt ook rare metaforen, bvb 'De zon ging onder boven de jungle als een tijger die zijn oog sluit'. Je ziet de cameraman al wachten op een tijger, avond na avond. Je schrijft ook beknopt. Vandaag beperk ik beschrijvende alinea's tot vier lijnen. Ik vermijd details. Ik kan wel aangeven dat iemand zich jong of oud, keurig of slonzig kleedt of juist heel modieus, maar ik zal alleen het detail vermelden als het nodig is. Het is aan de kostuumontwerper om het personage aan te voelen en vanuit diens intuïtie de kleding te vinden die precies uitdrukt wie zo'n personage is, uit welk sociaal milieu dat personage komt. Ik hou ook mijn mond over de cameravoering.

Instructies als 'close up' of 'pan' klinken heel technisch en zouden het leesplezier alleen maar bederven. Dus ik hoop uiteindelijk dat het afgewerkte scenario, in al zijn gebaldheid, leest als een boek en dat de lezer het laatste blad zal omdraaien en zeggen dat hij of zij alles al voor zich ziet. Dat de film al leeft in het papier. Maar als de lezer gewoon glimlacht, is dat ook goed.

De auteur Pierre De Clercq, met wie ik twee televisiereeksen schreef, noteert in zijn debuutroman *Santa Subito* dat je als scenarist 'je personages uitleent aan de regisseur, de actrice of acteur. En je hoopt vurig dat ze na die interim ongeschonden terugkeren.' Elke scenarist is met andere woorden een beetje bezitterig. Hij gaat van zijn personages houden, van de film die al in zijn hoofd speelt. Maar een scenarist weet dat zijn of haar werk vooral bedoeld is om te inspireren. Want de lezers van een scenario, dat zijn de acteurs, dat is de regisseur, dat zijn de mensen van camera, decor, kleding, licht... Ze noteren hun naam op het voorblad van het scenario en schrijven het wit op de pagina's vol met hun notities. Als een film eindelijk wordt gemaakt ben ik niet meer de enige verhalenverteller. Ook de decorontwerper vertelt het verhaal in de decors, de cameraman vertaalt het drama naar de beeldvoering, de kostuumontwerper laat de kledij evolueren met de gemoedsgesteldheid van de personages, de regisseur moet het verhaal nog beter kunnen uitleggen dan jijzelf en, de acteurs, in hun gevoeligheid en onbevreesdheid, brengen de personages tot leven en geven ze een gezicht en vaak ook een ziel. Je krijgt je scenario nooit helemaal ongeschonden terug. Het is voor altijd veranderd. Maar in het beste geval zorgen al die mensen ervoor dat je verhaal beter en rijker wordt dan het eerst was. Van al die creatieve mensen heb ik iets opgestoken en ben ik een betere verteltechnicus geworden. Aan een scenario

werken is uiteindelijk een sociale manier van schrijven. Het verhaal begint bij jou maar dan laat je het los.

Maar goed. We reizen weer even terug. 1982. Abba is uit elkaar. Ik ben negentien en ik lees *'De Wereld volgens Garp'* van John Irving. Het eerste hoofdstuk speelt zich af in een bioscoop tijdens de tweede wereldoorlog. De moeder van Garp, Jenny Fields, is gekleed in een wit verpleegstersuniform en heeft in haar handtas een scalpel want ze is al haar hele leven op haar hoede voor tasjesdieven.

En ik lees:

Maar de soldaat in de bioscoop was niet op haar tasje uit. Hij legde zijn hand op haar knie. Jenny beet nogal luidruchtig van zich af: 'Hou je vuile poten thuis,' zei ze. Een paar mensen keken om.

'Hè, kom nou,' gromde de soldaat, en zijn hand schoot onder haar uniform: hij merkte dat haar dijen stevig tegen elkaar gedrukt zaten – en hij merkte bovendien dat zijn hele arm, van schouder tot pols, plotseling openbarstte als een rijpe meloen. Jenny had dwars door zijn hemd en zijn insignes gesneden, dwars door zijn huid en zijn spieren, zodat de beenderen bij zijn elleboog blootlagen. ('Als ik hem had willen vermoorden,' zei ze later tegen de politie, 'zou ik zijn pols hebben doorgesneden. Ik ben verpleegster, ik weet hoe mensen bloeden.') De soldaat gaf een schreeuw. Hij sprong overeind en viel weer terug in zijn stoel, en ondertussen haalde hij met zijn niet-gewonde arm uit naar Jenny's hoofd en gaf haar zo'n stevige oorvijg dat ze ervan suizebolde. Ze maaide in zijn richting met het scalpel en hakte een stukje uit zijn bovenlip, ongeveer zo groot en zo dun als een duimnagel. ('Ik probeerde niet zijn keel af te snijden,' zei ze later tegen de politie. 'Ik probeerde zijn neus af te hakken, maar ik miste.')'

Ik lees het eerste hoofdstuk en ik weet: dit boek zal niet saai zijn. Ik zal me niet over een muur van natuurbeschrijvingen heen moeten klauteren om tot bij een leuk stuk te komen. 'De wereld volgens Garp' is een dikke pil en ik ben apetrots op mezelf als ik het uit heb. En ik wil meteen weer in zo'n boek duiken. Ik ontdek in 'De wereld volgens Garp' dat een roman tegelijk krankzinnig grappig en diep tragisch kan zijn. Maar dat is niet alles. 'De wereld volgens Garp' is bevolkt door vreemde figuren die nergens lijken bij te horen. In het boek loopt geen enkel normaal mens rond. Verpleegster Jenny Fields is een alleenstaande en asexuele moeder. Zij schrijft het autobiografisch werk 'Seksueel Verdacht' en wordt in één klap wereldberoemd. Meer nog, ze wordt het icoon van de feministische beweging en als lijfwacht neemt ze een transseksuele oud-rugbyspeler aan. Dit alles leidt tot frustratie bij haar zoon Garp, die zelf een beroemd schrijver wil worden maar kampt met irrationele angsten en puberale lustgevoelens. Garp is een antiheld en wordt pas op het einde van het boek volwassen, als het te laat is... Ik ben negentien en zie wat van mezelf in Garp. Zijn frustratie, zijn isolement, zijn puberale lustgevoelens maar ook wel de zoon en de moeder die een goede band hebben maar eigenlijk niet goed weten hoe ze de dingen tegen elkaar moeten zeggen... Vorige maand heb ik het boek herlezen. Vandaag heb ik wat meer sympathie voor de moederfiguur Jenny Fields en wat minder voor Garp. Maar het is nog steeds mijn boek. Het boek dat me naar mijn startpositie hielp. Het boek dat ik meenam op mijn eerste reis alleen door Europa. Het boek waarop ik verliefd werd. De roman die me deed vermoeden dat een leven met boeken leuker is dan zonder.

Na het lezen van 'De wereld volgens Garp' bedenk ik dat ik misschien toch een paar jeugdboeken ben misgelopen. Dat er nog wel iets anders was behalve Jan Terlouw en Dries Nieuwland. Ik ga terug naar de bib.

Ik maak een stapeltje: 'Emil en de detectives', 'Meester van de Zwarte Molen', 'De Gebroeders Leeuwenhart', 'Geef me de ruimte'. Ik breng ze naar de balie. Meester W. is er nog steeds. Weer verdwijnt zijn glimlach. Weer die achterdochtige ogen. Even denk ik dat ik te oud ben om jeugdboeken uit te lenen. Ik hoor het hem al zeggen: *'had ge toch eerder aan moeten peinzen, Van Rijckeghem! Beurt gemist, hé man!* Maar Meester W. legt zijn hand op het stapeltje, buigt zich naar me toe en zegt: *'Als ik u een tip mag geven: Karl May.'*

Met 'Geef me de ruimte' heb ik een bijzondere band. Het boek speelt zich af in de late middeleeuwen, tijdens de honderdjarige oorlog, waar Marije Wartelsdochter uit Brugge aan haar gedwongen huwelijk ontsnapt. Ze trekt door Frankrijk met een troubadour en laat zich Marie-Claire noemen. Marie-Claire is doortastend, koppig, komt op voor zichzelf en botst tegen al die mannelijke middeleeuwers aan. Ze is een geëmancipeerde jonge vrouw. In die tijd bestond dat begrip nog niet, maar dat wil niet zeggen dat ze geen realistisch personage is. Ook toen worstelden, hoe kan het ook anders, jonge vrouwen (en mannen) met hun door de maatschappij opgelegde rol. Het is zo menselijk als wat. De romans van Thea Beckman gaan deels over Thea Beckman. Want de schrijfster - autodidact, hardnekkig en onvermoeibaar – was zelf de ultieme Beckmanmeid. *Geef me de ruimte!* Het is de kreet van haar personages die een betekenis aan hun leven willen geven in een tijd en een wereld die wordt platgewalst door oorlog, pest en honger. Marie-Claire is een gewoon meisje van zestien dat haar weg zoekt. Niemand hoort haar. Niemand ziet haar. Behalve de schrijfster die haar verhaal vertelt. De Amerikaanse auteur Jason Reynolds schrijft: 'ik ben geen leraar en ook geen ouder. Maar mijn boeken zitten vol liefde voor jongvolwassenen.'

Ik vertel hun dat ze bestaan door over hen te schrijven. Want als zij geen boeken kunnen lezen over tieners die net zo raar en apart zijn als zij, dan krijgen ze het gevoel dat ze niet bestaan.'

Misschien hield ik als tiener niet zo van boeken omdat men van mij verwachtte dat ik geïnteresseerd moest zijn in het werk van dode schrijvers die niet de minste belangstelling hadden voor mij. Waarom zouden ze ook? Maar waarom moest ik dan, als rare, introverte jongvolwassene, dwalend door mijn eigen wereldje daar in Ledeberg met uitzicht op die B-401, waarom moest ik geïnteresseerd zijn in hen? Ik wist niet wat ik moest aanvangen met al die literatuur, met dat moeras aan Vlaamse letteren in mijn dikke leerboek.

Jongeren hebben boeken nodig die geïnteresseerd zijn in hen. Wie heeft onze belangstelling immers meer nodig dan adolescenten die worstelen met wie ze zijn en met wat ze van hun leven moeten maken in een wereld die steeds harder, onvoorspelbaarder en onoverzichtelijker wordt. Je wil ze op zijn minst een boek geven waarin ze personages van hun eigen leeftijd ontmoeten. Personages die net als zij kampen met identiteit, met angsten en onzekerheden. Een boek waarin ze de personages beter leren kennen dan ze zichzelf kennen. Een verhaal waar ze in kunnen stappen en de personages volgen alsof ze samen in een film lopen. Een boek dat hen doet lachen en huilen. En als ik zeg huilen dan is dat niet omdat ze 'jong' en 'gevoelig' zijn maar precies omdat ze juist meer empathie hebben dan wij, volwassenen.

Jongvolwassenen zijn gedroomde lezers. Als ze van een boek houden, gaan ze er zowat in wonen. En als ze van één boek houden, zullen ze van veel boeken houden. Een jongvolwassene moet zijn of haar start vinden.

Als iemand geen jeugdboeken leest, zal hij als volwassene al helemaal geen boeken lezen. Als jongeren van jeugdboeken gaan houden en hedendaagse jeugdschrijvers volgen, dan ontdekken ze vroeg of laat vanzelf wel hoe mooi Streuvels, Elsschot en Lebeau konden schrijven. Het kan niet anders dat het de lezers van jeugdboeken zijn die later de klassiekers in leven zullen houden. We hoeven de letteren echt niet aan hen op te dringen... En als die jongeren toch niet aan de klassiekers beginnen, dan is dat zo. Als ze maar lezen. Als ze maar via boeken nieuwe inzichten krijgen, als ze maar troost vinden, als het hen maar helpt in de keuzes die ze moeten maken en in de nieuwe ervaringen die ze opdoen... Want als tiener doe je elke dag wel een nieuwe ervaring op. De uitdaging is niet, denk ik, om jongeren te leren wat literatuur is en wie onze grote schrijvers waren, maar hen te helpen hun startpositie te vinden, zodat ze ook gaan houden van boeken. Zodat ze in boeken gaan wonen.

Het is 1998. Abba is nog steeds niet terug bij elkaar. Mijn eerste kind, een dochter, wordt geboren en ik schrijf mijn eerste novelle 'Tante Dingdong'. Die verschijnt in de reeks 'Vlaamse Filmpjes'. Het gaat over een jongen en zijn nichtje die het verborgen verleden van hun overleden tante willen ontdekken. Ik schrijf het vanuit het standpunt van de jongen maar, zonder het te beseffen, wordt het meisje de motor van het verhaal. Het is sterker dan mezelf, zo'n vrouwelijk hoofdpersonage.

Drie jaar later schrijf ik met journalist Chris Craps een scenario over een jongen die vermoedt dat zijn ouders aliens zijn. De film heet Sciencefiction. Een uitgever leest het scenario en wil een romanversie publiceren maar die durf ik niet te schrijven. Het boek verschijnt, de film komt uit en de uitgever zegt dat ik maar eens iets voor hem moet

schrijven. Maar ik denk, pfff, *een roman zeker?* Al die bladzijden. Al die woorden. Het idee alleen al dat ik de natuur zou moeten beschrijven, vervult mij, een stadskind, met faalangst. Ik vraag aan een vriend, Pat van Beirs, of hij me wil helpen. We hebben elkaar leren kennen op de hogeschool voor vertalers en tolken en het Engelse schooltoneel heeft een band geschapen. Pat heeft bovendien een voorliefde voor geschiedenis. Bij onze eerste historische roman, *Jonkvrouw*, zitten we samen achter de computer. Bij onze tweede roman, *Galgenmeid*, zit ik alleen achter het scherm met wat meer zelfvertrouwen en stuurt Pat me zijn research en suggesties naarmate de hoofdstukken vorderen. Zonder hem was ik wellicht nooit begonnen aan romans.

De Belgische schrijfster Leen Huet vertelt in haar mooie essaybundel *Dansen met Clio* – Clio is de muze van de geschiedenis – hoe ze kennis maakte met de nationale geschiedenis dankzij de tijdsband tegen de achterwand van de klas. Dat was bij mij net zo. Op die tijdsband stonden belangrijke gebeurtenissen op gepaste afstand van elkaar aangegeven. Onder en boven de tijdslijn hingen prenten: je zag er Julius Caesar op, en Ambiorix, het doopsel van Clovis, Karel de Grote, de Bourgondische hertogen en keizer Karel V. Als kind leer ik graag over de geschiedenis. Ik ken zelfs - uit het hoofd - de namen van de Romeinse kampen rond het dorpje van Asterix: Aquarium, Petitbonum, Laudanum en Babaorum. Later lees ik *Astérix* in het Frans en als ik een woord niet begrijp vraag ik uitleg aan mijn moeder. Ze vraagt of ik eigenlijk wel weet wat Babaorum is. 'Ja,' zeg ik, 'dat is een Romeins kamp.' Ze zegt niet ja of nee. Haar ogen lachen. Later, veel later, weet ik waarom. Ik zie de naam Babaorum terug. In Frankrijk. Op een menukaart. Het is een sponsgebak met heel veel rum. Baba-au-Rhum.

Tussen haakjes: ik hou van René Goscinny, de scenarist van Asterix. Hij was de zoon van een Poolse chemicus die uitweek naar Frankrijk en dan naar Argentinië. Zijn ouders hadden Joodse roots en na de oorlog was een deel van zijn familie er niet meer. Ondanks dat trauma kenmerkt het werk van Goscinny zich door zijn milde, warme humor, of het nu Asterix of de Kleine Nicolaas is. Eigenlijk zijn er geen volwassenen in het werk van Goscinny. Enkel kinderen die eruitzien als volwassenen.

Ik ben geen historicus en het ontdekken van de geschiedenis, het reizen terug in de tijd, is een deel van mijn schrijfplezier. Waarom schrijven over iets wat je al kent? Het is boeiender en leerrijker om te schrijven over iets dat je helemaal niet kent. Ik word enthousiast van wat ik lees over de geschiedenis en ik ben nieuwsgierig naar die mensen van vroeger, zo nieuwsgierig dat ik hun kleren aantrek, in hun schoenen stap en begin te stappen en te schrijven, nog voordat ik mijn research heb gedaan. Later moet ik dan wèl de helft verbeteren. Maar wat zo geweldig is aan een roman, is dat alles kan en dat ik mag blijven vertellen! Ik hoef niks samen te persen tot veertig scènes, tot negentig pagina's, tot dat bouillonblokje. Er komt geen regisseur, producent of acteur bij die er zijn plasje over doet en mijn verhaal een beetje verandert. Dit verhaal is van mij.

Een historisch jeugdboek is geen geschiedkundig werk. Ik hoef er geen voetnoten of literatuurlijst aan toe te voegen. Een historisch jeugdboek mag de geschiedenis romantiseren. En eigenlijk heb je voor romantiek niet meer nodig dan de geschiedenis. Achter elke oude gevel, in elke oude kerk, onder elke mossige ruinetegel ligt een verhaal als een gedoofd vuur dat je weer tot leven kan blazen. Hoewel ik dat verleden accuraat probeer weer te geven, hoop ik vooral dat het verhaal ook vandaag relevant is. Ik weet niet of het me zou lukken om te vertellen

over racism, emancipatie en oorlog in een hedendaagse context. Ik zou bang zijn om zeurderig of belerend over te komen, om de werkelijkheid, door ze letterlijk te benoemen, nog dramatischer te maken dan ze al is. Maar in een historische roman kan je vrijuit vertellen over onderdrukking, over ongelijkheid, over gouden eeuwen en slavernij, over oorlogen en wat dat kapot maakt in een mens. Het is best heftig maar de lezer bevindt zich op een veilige afstand van de gebeurtenissen in het verhaal. Een afstand van tweehonderd of zelfs duizend jaar. In een historische roman kan je thema's uitvergrooten, nuanceren en scherper zetten. Je kan het heden helpen verklaren door het verleden te verkennen. Het verleden kan niet anders dan een metafoor voor het heden worden. Maar nog belangrijker dan de historische waarheid is de waarheid over de personages, over hun angsten, over hun dromen, over hun rare trekjes en over de innerlijke reis die ze maken.

De scenarist van Asterix, René Goscinny, zei dat hij niet over de grote geschiedenis wilde vertellen maar dat hij uit boeken precies die details plukte waar hij dan een komisch verhaal kon rond breien. Ook ik ben op zoek naar het detail dat naar een boek kan leiden. Ik las in het non-fictie werk 'De Waanzinnige Veertiende Eeuw' van de Amerikaanse historica Barbara Tuchman over Margaretha van Male, de enige dochter van de graaf van Vlaanderen. Tuchman citeert de kroniekschrijvers die op hun perkamenten krasten dat Margaretha niet alleen een vies karaktertje had maar ook een banaal en onopvallend uiterlijk. Tuchman besteedt niet meer dan een paar regels aan de Vlaamse erfdochter maar ik kon haar niet uit mijn hoofd zetten. Achter haar naam zat een verhaal. Tuchman reikte de oplossing zelf aan. Ze schrijft dat je de middeleeuwse kroniekschrijvers niet moet geloven. Al was de drukunst nog niet uitgevonden, ze logen dat het gedrukt stond en minimaliseerden de rol

van vrouwen in de maatschappij. De anecdoten uit Tuchmans boek worden het boek JONKVROUW en Marguerite is een rebelse tiener die overhoop ligt met haar vader, zevenhonderd jaar geleden. Zo beschrijft ze de eerste momenten na haar geboorte:

Voordat mijn moeder me in haar armen neemt, onderzoekt ze mijn lichaam. Misschien is er ergens een teken van de duivel te zien. Een klompvoet of een grote moedervlek in de vorm van een dierenhoofd. Ze vindt niets. Ze ziet alleen mijn happende mond en mijn vingers die houvast lijken te zoeken. Mijn moeder fluistert dat mij niets zal overkomen. Ik ben een afstammeling van de graven van Vlaanderen en de koningen van Frankrijk. Ik ben gezegend en word beschermd door zes en twintig engelen.

Dan komt mijn vader de kamer in. Hij kijkt naar mijn kleine gezichtje en naar mijn lichaampje dat de kraamvrouw Beatrijs met rode doeken heeft toegedekt. Mijn moeder glimlacht. Mijn vader, de graaf, gloeit van geluk. 'Hij lijkt op mij,' is het enige wat hij zegt.

Dan verstart de glimlach van mijn moeder. Mijn vader heft ongerust een tipje van de rode doek op. Zijn lippen beven als hij mijn onderlijfje ziet. Hij staart naar mijn moeder en zijn ogen spuwen duizend verwijten. Hij kan bijna niet spreken van de ontgoocheling.

'Het... het is een meisje.'

Mijn volgende roman 'Galgenmeid' vond zijn oorsprong in 'Het Geuzenboek' van Louis Paul Boon. Het Geuzenboek is een prachtig geschreven, zij het wat patriottisch non-fictie werk over de tachtigjarige oorlog toen Antwerpen en Sevilla de metropolen van hun tijd waren en de Lage Landen in opstand kwamen tegen de koning van Spanje. In dat boek schrijft de auteur met veel verontwaardiging over de Spanjaarden

en hun Vlaamse – euh - liefjes. De auteur gebruikt een ander woord, maar goed. Wel, de dochter van zo'n Spaanse officier en een Vlaamse herbergierster is Gitte Niemandsdochter. In opdracht van Oranje trekt ze naar Sevilla om haar biologische vader, een raadgever van de koning, te bespioneren. Maar eenmaal in Sevilla aangekomen, wil ze niet meer terug naar het koude noorden. Ze wordt verliefd op Spanje. Ze houdt van alles wat Spaans is. Ze is zelfs bereid Oranje te verraden.

Aan het begin van het boek is Gitte veertien en arm als de raven. Ze staat op de markt van Antwerpen. Ze steelt.

Dit is Gitte:

Het dametje met het martervel heeft donkere ogen en kleurloze lippen. Haar huid is wit als zure melk. Haar dikke rokken vormen een ballon onder een grijs wollen kortjakje waarin dat magere lijfje van haar zit. De handelaars op de markt groeten haar want ze is rijk als de koning van Spanje. Hier neemt een man zijn muts voor haar af. Daar maakt een vrouw een lichte buiging. Maar ze krijgen er niets voor terug. Het dametje zweeft over de marktplaats, haar ogen koud als de winter om haar heen. Haar adem een hooghartig wolkje. Wellicht is het dametje de dochter van één of andere koopman die haar "mijn bloem" noemt en woont ze in een stenen huis met drie schoorstenen. (...) Het dametje draagt het martervel met de edelstenen over haar mouw zodat ze ermee kon lopen pronken als een poldergans. Loop maar verder, dametje! Kijk maar rond. Mij zie je niet. Mij hoor je niet. Maar ik kan de touwtjes van een beurs doorsnijden in de tijd van een kuch. Ik kan de ring van een dikke priestervinger trekken voordat God-in-de-hemel er ook maar iets van merkt. Ik ben de wraak van de armen. En voor je 't weet, dametje met het stenen huis en de drie schoorstenen, ben jij dat stomme martervel van je kwijt.

IJzerkop is ontstaan toen ik in 2015 de weiden rond de heuvel Mont St. Jean bezocht, de plek waar de slag zich afspeelde die later, door de overwinnaars, de slag bij Waterloo werd genoemd. De slag waar Napoleon werd verslagen. Onze gids vertelde over de nacht van 18 juni 1815 toen, na afloop van de veldslag, de tienduizenden lijken werden geruimd. Natuurlijk werden ze eerst beroofd door de overwinnaars. Kleren en laarzen van de doden werden uitgetrokken, geld en medailles gestolen, zelfs de tanden van de jongemannen werden verzameld om door te verkopen aan de Londense tandartsen die er kunstgebitten mee maakten en ze adverteerden als 'Waterloo Teeth'.

In de nacht na die bewuste veldslag stroopte een Engelse vrijwilliger, soldaat Charles Smith van de *95th Rifles*, het harnas en de kleren van een kurassier af en ontdekte dat de gesneuvelde cavaleriesoldaat... een jonge vrouw was. De vrouw was met helm, harnas en sabel, op de Engelse kanonnen toegegaloppeerd en... neergemaaid. Niemand wist wie ze was. Ze was één van drie Franse vrouwen in wapens en uniform die sneuvelden tijdens de veldslag. Charles Smith noteerde dat niet hij noch zijn collega's enig idee hadden waarom een vrouw zoiets zou doen. Voor mij was het wel duidelijk waarom die jonge vrouw dat harnas had aangetrokken en misschien wel schreeuwend - met de sabelarm vooruit gestrekt - op de geweren en kanonnen was afgestormd. Als ze niet vrij kon zijn om te gaan en staan waar ze wilde, als ze terug moest naar een leven aan de haard en de kinderwieg, naar een bestaan van gehoorzamen aan een echtgenoot of een vader, dan stormde ze liever op het vuur en het staal af van de Engelse troepen. Die jonge vrouw, vergeten door de geschiedenis, was het zaadje waaruit het verhaal van IJZERKOP is gegroeid.

Dit is Stans:

Maanlicht glijdt de kamer in. Ik trek de jas van Lieven aan. Die met de dure knopen en de linten. Dan neem ik zijn hoed en zet hem op. Ik ... ik kan niet geloven wat ik zie. In de spiegel staat een jongeman. Hij ziet eruit als iemand die ik al jaren ken maar die ik nog nooit goed heb bekeken. (...) Wat een mooie ogen heeft hij. Grote bruine ogen. Levendige ogen. Geheimzinnige ogen. Hij, hij grijnst... Ik kan de spiegel wel zoenen. Ik wil de jongeman naar me toe trekken, met mijn vingers door zijn haren gaan en lucht in zijn oor blazen. Ik word op slag verliefd op de jongeman in de spiegel. Ik kan er bijna niet van weggijken, en als de wolken weer voor de maan drijven en de duisternis terugkeert is alles anders. Ik kijk naar de omtrekken van mijn snurkende echtgenoot in bed en ik kan me niet voorstellen dat ik dat bed nog één keer met hem zal delen. Aan een hanger pronkt de lange blauwgrijze Romeinse jurk met het kanten kraagje, en ik kan me niet inbeelden dat ik die ooit nog aan zal trekken. Ik wil alleen de knul in de spiegel terugzien.

Mijn naam 'Rijckeghem' is afkomstig van een stukje land bij Tielt, West-Vlaanderen, waar een Deen zich in de tiende eeuw heeft gevestigd. Zijn naam is te vinden in de archieven van een Gentse abdij. Een Deen als voorouder, dat deed mij zin krijgen om een roman te schrijven over Vlaanderen in de nacht der tijden. Toen het hele gebied nog een moeras was, toen steden nog niet uitgevonden waren, toen Karel De Grote als een bezetene kloosters liet bouwen omdat hij zoveel heidenen over de kling had gejaagd en bezorgd was om het lot van zijn ziel in het hiernamaals. De grootste heidenen, de Denen, waren handelaars in wol, amber en slaven. Ze hielden vast aan hun heidense geloof in een Europa dat steeds Christelijker werd en haar heidense gewoonten gaat vergeten. De Denen geloofden dat ze een binnenste hadden, hun *hugr*,

maar dat hun uiterlijk, hun bolster, hun *hamr*, niet definitief was. Een mens kon veranderen, transformeren. Niet alleen in een wolf of een zeehond maar een man kon een vrouw worden en omgekeerd. Dat besliste een mens niet zelf, dat deden drie oude vrouwtjes onder een boom. Zij stikten het lot van ieder mens in een opgespannen, wollen doek alsof het leven een patroon in een zeil was. Alles stond in het teken van de zee. In het boek *Onheilsdochter* is Yrsa het kind van de Deen Toke en van de Friese slavin Cara.

Dit is 'n stukje:

Toke en Yrsa lopen het dorp uit en gaan de ossenweg af tot bij het dodenschip aan de rand van het woud. Het is een bleek veld van graspollen dat met stenen is afgezet. De stenen vormen de omtrek van een langschip. Daar is de as van Yrsa's voorouders uitgestrooid. En die van Cara. Een mensenleven kan je perfect vergelijken met een schip. De geboorte is de boeg die als een mes uit het water oprijst, en het leven eindigt als de smalle achtersteven die weer in het water verdwijnt. Daartussen, op het brede dek waar de lading ligt en waar de roeiers aan het werk zijn, ligt het leven. Soms heb je de wind in het zeil, kan je de riemen intrekken en gaat alles vanzelf. Soms moet je roeien als een gek en vechten tegen stormen en stromingen. Een schip dat langsvaart is als een leven dat voorbijgaat. Nadien blijven er slechts golven en rimpels in het water achter. En dan niets meer. Van Cara is ook niets meer over.

Het is nu 2023. Abba is weer bij elkaar en Zweden heeft weer het Eurovisiesongfestival gewonnen. Ik weet tot vandaag niet hoe 'De Spookranch' afloopt. Ik schrijf nog steeds scenario's, stripverhalen en boeken hoewel ik nog altijd niet weet hoe ik aan een nieuw verhaal moet beginnen en ik nog vaak vastloop in de kluwen van een verhaal.

Ik weet ook niet precies waarom ik bijna altijd verhalen schrijf vanuit vrouwelijke hoofdpersonages. Misschien heeft het iets te maken met *De Wereld volgens Garp*, met *Geef me de ruimte*, met het gegeven dat mijn vrouw ook wel een Beckman-meid is. Misschien word ik geïnspireerd door mijn kinderen die elk op hun manier aparte jongvolwassenen zijn geworden. Misschien schrijf ik de boeken waarvan ik denk dat mijn moeder ze wel mooi had gevonden. Ze heeft immers niet de tijd gehad om de Franse pockets in de buffetkast allemaal te lezen. Maar ik schrijf ook voor mijn veertienjarige zelf die geen boeken vond om van te houden en dacht dat romans niet aan hem besteed waren. En bij uitbreiding schrijf ik voor elke jongere die zijn startpositie niet vindt en die op zoek is naar een boek dat van hem of haar kan zijn. Een verhaal dat aanvoelt alsof het speciaal voor hen is geschreven. Een tekst die vertelt dat het helemaal prima is om raar te zijn omdat iedereen raar is. Dat het oké is om je hulpeloos te voelen omdat iedereen hulpeloos is. Een boek waar ze in kunnen kruipen. Dat hen de indruk geeft: ik hoor je, en je bent voldoende. Je bent niet alleen.

En, weet u, ergens niet zo diep vanbinnen, als we dat deksel van boven onze opgeborgene emoties tillen, als we dat brutale stemmetje in ons hoofd laten schreeuwen, ergens zijn we nog steeds veertien jaar.

Dank aan u, leden van het Annie MG Schmidt comité, om mij te vragen voor de lezing.

Dank aan het team van Uitgeverij Querido, en aan mijn redactrice Belle Kijken, om voor mijn boeken te zorgen.

Dank aan mijn vrouw Virginie Oltmans en mijn kinderen om voor mij te zorgen en me te inspireren.

Dank u allemaal om te luisteren.